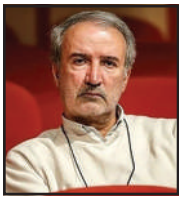

مر ترضی سرهنگی، مدیر دفتر ادبیات و هنر مقاومت حوزه هنری

ماندگارترین فیلم‌های سینمای ایران اقتباسی هستند

ادبیات جنگ در دنیایی که سایه هواپیماها بر روی کشتزارها و پشت بام‌ها و زندگی مردم بی گناه افتاد، ادبیات قابل احترامی است. این ادبیات به قیمت ویرانی‌ها، کشتار، قتل‌عام‌ها و اسارت‌ها به دست

آمده چرا که همه هزینه جنگ‌ها را هم خود ملت‌ها می‌پردازند، بنابراین خود مردم نیز تلاش می‌کنند که این ادبیات را به عنوان یک دارایی ملی حفظ کنند. هر ملتی نیز چیزی به این ادبیات گرانبها اضافه می‌کند و خوشبختانه ایران اسلامی از این نظر به لحاظ ادبیات جنگ، بسیار غنی است. هشت سال جنگ در عرض جغرافیایی ۱۲۰۰ کیلومتر از بلندترین قله‌های پربرف تا نزارهای پریشه و ماهی، از اقوام مختلف روی داد. به همین علت این ادبیات بسیار متنوع، زیبا و شیرین است. دنیا هم خیلی از کتاب‌های ما را ترجمه می‌کند و ما اصلاً با خبر نمی‌شویم.

در ایران هم ادبیات مقاومت و دفاع مقدس رشد و پیشرفت خوبی داشته است. الان تعدادی هستند که وقتی از آنها در رابطه با فعالیت هنریشان سؤال می‌کنیم می‌گویند من نویسنده جنگ هستم و این بسیار ارزشمند است، چرا که چیزی که نوشته نشود، نمی‌ماند.

تأثیر کتاب در جوامع، وجهی است؛ اما نهایتاً به این تأثیر توسط سینما و نمایش سرعت بخشیده می‌شود؛ اقتباس در آثار سینمای جنگ دیده نمی‌شود در صورتی که ماندگارترین فیلم‌های سینمای ایران اقتباسی هستند، اگر سینما خودش را در عقل نویسندگان سهیم و شریک کند، قطعاً موفق‌تر خواهد بود. حتماً نباید یک نویسنده کارگردان باشد و یک کارگردان، تهیه‌کننده هم باشد. این‌ها هر کدام کارهای مستقلی است. اگر این اتفاق بیافتد ما در سینمای جنگ می‌توانیم شاهد تأثیر کتاب و سرعت بخشی آن باشیم.

یک نکته مهم دیگر اینکه قصه حقیقی را نمی‌توان با خیال نوشت. قطعاً هر چه زمان می‌گذرد نیاز ما به منابع مکتوب درباره جنگ بیشتر می‌شود چرا که در خوشبین‌ترین شرایط موجود، ۲۰ سال دیگر می‌توان سرباز جنگ را دید. بعدش سرباز جنگ مانند هر انسان دیگری پیر می‌شود و از دنیا می‌رود اما آنچه که می‌ماند و می‌تواند سینمای جنگ را سرپا نگه دارد، همین منابع مکتوب است که به نظر من در این فیلم از این منابع خوب استفاده شده است.

سینماگر امروز جنگ نمی‌تواند خودش را از مطالعه مستغنی بداند. اسناد و مدارک از آرکان پدید آوردن یک اثر ادبی یا هنری از یک واقعه تاریخی و چه خوب می‌شود اگر سینماگران و حتی نمایشنامه‌نویسان به سمت استفاده از دامنه ادبی معرفی شده توسط جوایز و جشنواره‌های ادبی بروند. چه اشکالی دارد در کنار آثار برتر خارجی، آثار مطرح جوایز ادبی ما نیز به عنوان منبع مطالعاتی در دانشگاه‌های سینما و تئاتر مورد استفاده قرار گیرد.

مسیر درست رشد را طی کرده و یکی از مهمترین تولیداتش، نگارش کتاب برای نسل کودک و نوجوانان است. در این میان باید اعتراف کرد که کمترین فیلم در حوزه کودک و نوجوان تولید شده و این در حالی است که نوجوانان دهه شصت نیز در دفاع سهم داشتند.

بخش دیگری که سینمای دفاع کمترین سهم را بدان اختصاص داده و در ادبیات سهم بیشتری داشته، حضور زنان در طول سال‌های مقاومت و پس از آن است؛ با مطالعه و پژوهش سال‌های جنگ بخوبی در می‌یابیم که بانوان سهمی عظیم در مقاومت داشتند. همسران رزمندگان در تمام دوران حضور شوهران شان در جبهه، مسئولیت خانواده را بر عهده داشتند. همسران شهدا، خود به تنهایی فصلی جذاب، ناب و کم‌همتا در تاریخ جنگ‌های جهان است. سینمای دفاع مقدس به این قشر از جامعه بسیار بدهکار است. سهم زنان پس از جنگ نیز ادامه یافت؛ همسران جانبازان و آزادگان پس از پایان جنگ نیز با مشکلات و گرفتاری‌های بازمانده از آن سالها دست و پنجه نرم می‌کنند.

در حوزه ادبیات، زنان سهم بیشتری را داشتند ولی در سینما چنین نشد؛ اگر در حوزه زنان، سینمای دفاع مقدس از کتب منتشره بهره ببرند، یقیناً شاهد آثاری بی‌بدیل در سینمای جنگ جهان خواهیم بود.

مخلص کلام این که تجربه سال‌های تحقیق و پژوهش در حوزه ادبیات دفاع مقدس و آشنایی اندک با سینمای جنگ و همچنین آثار سینمایی اقتباسی در این حوزه نشان داده است که کم‌کاری شده و اگر سینماگران کشور با ادبیات دفاع مقدس همسو شوند، تحول عظیمی در سینمای جنگ رخ خواهد داد. ادبیات، سهیل ترین راه رشد سینمای اقتباسی دفاع مقدس است. حال باید دید چگونه می‌توان این دو رشته فرهنگ ساز را در کنار هم قرار داد تا تاریخ دفاع مقدس، به عنوان یکی از بی‌بدیل‌ترین جنگ‌های تاریخ معاصر، سهم خود را در سینمای جنگ جهان باز کند.

سینمای جنگ اهمیتی نمی‌دادند؛ در این میان نباید فراموش کرد که تولیدات سینمایی و ادبیات مقاومت، هر دو مسیر ضدجنگ را پیش رفته و سخن از مقاومت گفته‌اند؛ کتاب‌هایی همچون خاطرات فرماندهان و رزمندگان و آزادگان قابلیت ساخت فیلم‌های سینمایی با نگاه جهانی را دارد و اگر نهاد‌های متولی در این حوزه سرمایه‌گذاری مناسب کنند، قطعاً ادبیات مقاومت و دفاع مقدس بخشی از سینمای جهان را تسخیر خواهد کرد.

موضوع دیگر که به یکی از موانع بر سر راه اقتباس بدل گردیده است، موضوعات امنیتی برخی از فرماندهان دوران دفاع مقدس است؛ این نه فقط در خصوص افراد که در مورد برخی عملیات‌ها نیز صدق می‌کند؛ برخی نهاد‌های نظامی مانع اصلی در مسیر تولید ادبیات و البته فیلم‌های سینمایی هستند. البته این که برخی موضوعات به امنیت ملی مرتبط است، برای اهالی هنر قابل پذیرش است ولی، سخت‌گیری‌های بیش از حد، بخصوص در حوزه سینما سبب شده تا فیلمسازان رغبت زیادی به تولید آثار دفاع مقدس نداشته باشند. یکی دیگر از موانع ساخت آثار اقتباسی، عدم پرداخت ادبی و هنری مؤثر در برخی کتاب‌هاست. برخی از فیلم‌نامه‌نویسان و کارگردان‌ها معتقدند که بطور خاص برخی کتاب‌های خاطره‌نگاری یا زندگی‌نامه‌نویسی شهدا، فاقد فضا سازی، روایت داستانی، شخصیت‌پردازی مؤثر، دیالوگ و تصویر سازی و سایر عناصر لازم برای یک اقتباس سینمایی خوب‌اند. در واقع اگر ادبیات نتواند خالق اثر هنری را اسر ذوق بیاورد و موثر خلاقیت ذهنی او را روشن کند، قاعدتاً اقتباسی نیز اتفاق نخواهد افتاد و این یکی دیگر از موانع جدی بر سر راه است.

گذشته از آنچه بیان شد، ادبیات مقاومت و دفاع مقدس به رشد و بالندگی لازم رسیده و نسل اول نویسندگان ادبیات جنگ توانسته‌اند چگونه نوشتن را به نسل‌های بعد خود آموزش دهند؛ همان طور که قبلاً نیز اشاره شد، ادبیات دفاع مقدس

